

24 oktober 2008

Over het uitzien
van praktische wijsheid in de zorg

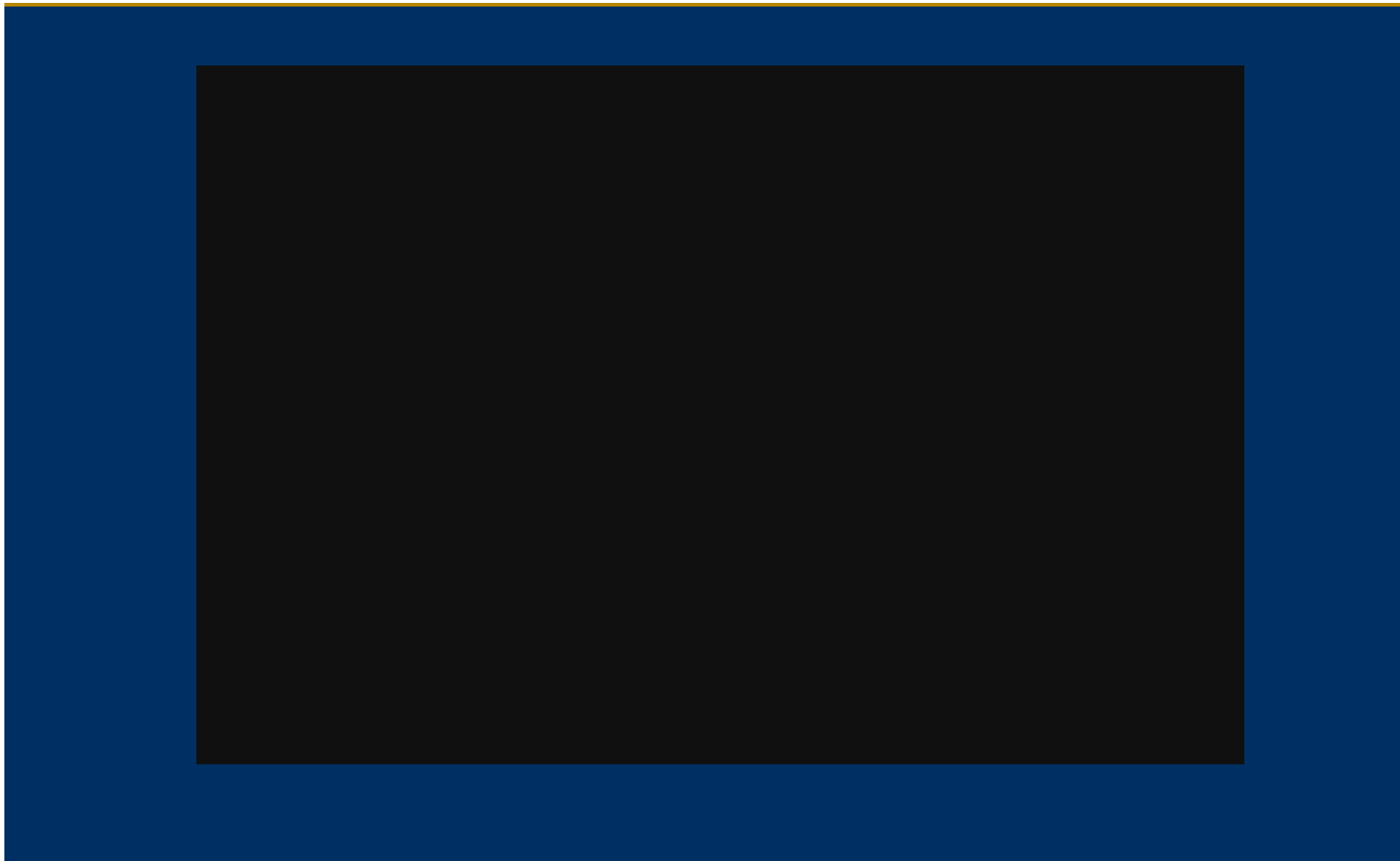
Frans Vosman

Praktijkillustratie

Uit: *Regie over eigen leven en sterven* NCRV

Dokter Douma en Mevrouw Richters

Werkomschrijving van praktische wijsheid van de zorgverlener:

het *savoir faire* in complexe morele
situaties,
waarin een creatief residu van eerder
professioneel handelen werkzaam is
met het oog op deze en op nieuwe
handelingskwesties.

Uitzieden en dat in de zorginstelling

Het savoir faire uitzieden:

Concept van praktische wijsheid dat de geborneerdheid van de gewoonten kan identificeren en beweging aanbrengt...

Uitzieden en dat *in* de zorginstelling:

...maar ook met de conceptuele scherpte om met de systemische druk van hedendaagse zorginstellingen om te gaan.

Wat is het probleem nu?

1. Consequentialistische redeneringen over de zorg, zoals die van de *added value*, lossen het probleem op door het weg te redeneren: Porter en Teisberg.

Wat is het probleem nu?

1. Consequentialistische redeneringen over de zorg, zoals die van de *added value*, lossen het probleem op door het weg te redeneren: Porter en Teisberg.
2. Zorgethische ‘vloertjes’ om het politiek-ethische probleem van wat moreel gezien goede zorg is in het vizier te kunnen houden.

Wat is het probleem nu?

1. Consequentialistische redeneringen over de zorg, zoals die van de *added value*, lossen het probleem op door het weg te redeneren: Porter en Teisberg.
2. Zorgethische 'vloertjes' om het politiek-ethische probleem van wat moreel gezien goede zorg is in het vizier te kunnen houden.
3. Juist praktische wijsheid *laat zien* wat moreel goed is gebleken.

Prudentie, phronèsis en praktische wijsheid:

Prudentie

Praktische wijsheid

Phronèsis

prudentie:
spiegel
&
slang

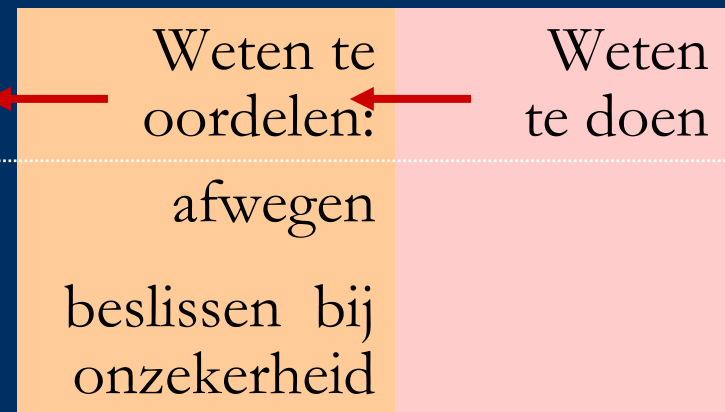

Prudentie

Weten
te doen

Prudentie

Prudentie

← Weten waar te nemen

met alle vermogens

van de (on)vrijheid
van de patiënt

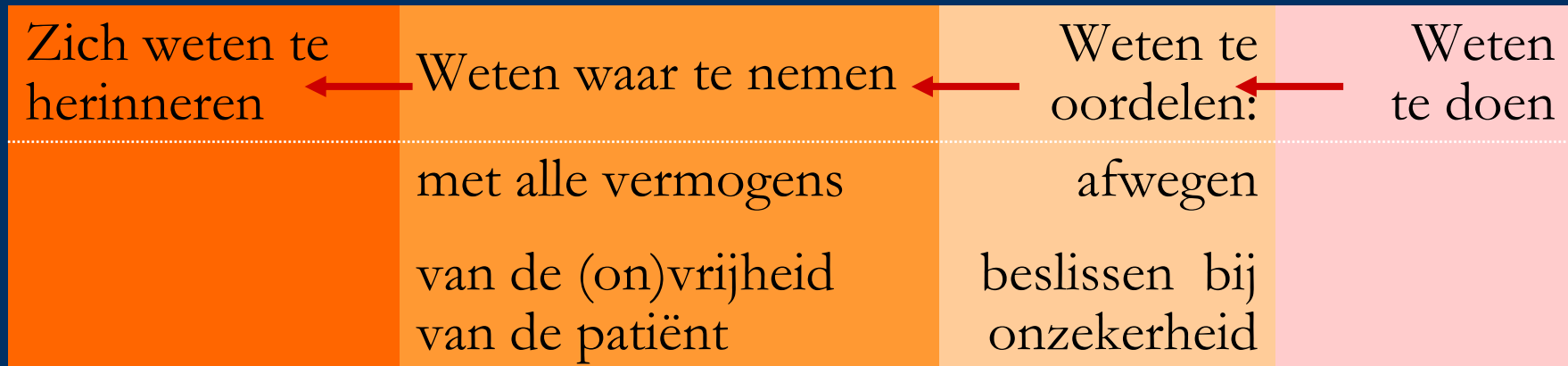
← Weten te
oordeelen:

afwegen

beslissen bij
onzekerheid

← Weten
te doen

Prudentie

Prudentie

Zich weten te herinneren

← Weten waar te nemen ←

← Weten te oordelen: ←

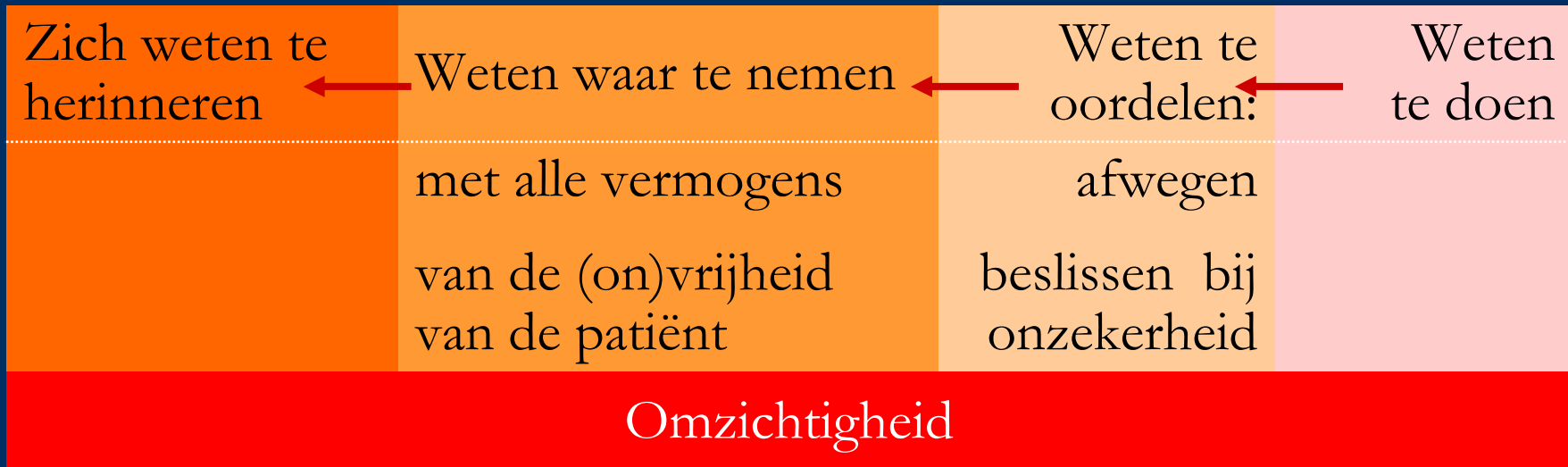
← Weten te doen

met alle vermogens
van de (on)vrijheid
van de patiënt

afwegen
beslissen bij
onzekerheid

Omzichtigheid

Prudentie

Een deugd:

- voortreffelijkheid
- tussen twee uitersten

Phronèsis:

- * Een bijrolletje: lekker handig met middelen?
- * Terug naar de teleologie, maar dan *anders*:
- * De doelen van zorg opgediept uit (zorg)praktijken.

Samengenomen: wijsheid in praktijken is...

...het virtuoze vermogen

...om in een in de institutie ontstane en door de institutie aan de gang gehouden spanning tussen enerzijds verduisterde doelen van handelen en anderzijds verfijning van middelen

...te ontdekken wat moreel relevant is,

...weten te besluiten en weten te handelen alsook weten te leren van wat niet goed gedaan is

Praktijken, ‘practices’ – volgens MacIntyre:

”Met een praktijk bedoel ik iedere
coherente en complexe vorm van sociaal gevestigde
samenwerkingsactiviteit van mensen

Praktijken, ‘practices’ – volgens MacIntyre:

”Met een praktijk bedoel ik iedere
coherente en complexe vorm van sociaal gevestigde
samenwerkingsactiviteit van mensen
waardoor goederen worden gerealiseerd die intern zijn aan die vorm
van activiteit

Praktijken, ‘practices’ – volgens MacIntyre:

”Met een praktijk bedoel ik iedere

coherente en complexe vorm van sociaal gevestigde
samenwerkingsactiviteit van mensen

waardoor goederen worden gerealiseerd die intern zijn aan die vorm
van activiteit

terwijl getracht wordt de standaarden van uitmuntendheid te
bereiken die passen bij en gedeeltelijk bepalend zijn voor die vorm
van activiteit,

Praktijken, ‘practices’ – volgens MacIntyre:

”Met een praktijk bedoel ik iedere

coherente en complexe vorm van sociaal gevestigde
samenwerkingsactiviteit van mensen

waardoor goederen worden gerealiseerd die intern zijn aan die vorm
van activiteit

terwijl getracht wordt de standaarden van uitmuntendheid te
bereiken die passen bij en gedeeltelijk bepalend zijn voor die vorm
van activiteit,

met als resultaat de menselijke vermogens om die uitmuntendheid te
bereiken en menselijke voorstellingen van de betrokken doelen en
de goederen systematisch worden verrijkt.”

Zorginstellingen: instituties? Systemen!

Een institutie is

“...de structuur van het samenleven van een historische gemeenschap – volk, natie, streek, etc. – een structuur die niet terug te brengen is tot inter-persoonlijke relaties en niettemin daarmee wel verbonden is.” (Ricoeur)

Instituties hebben hun eigen, specifieke doeleinde:
het speelveld én waartoe van de institutie.

Scherper nog: wat gebeurt er met de arbeid van de zorgverleners zelf?

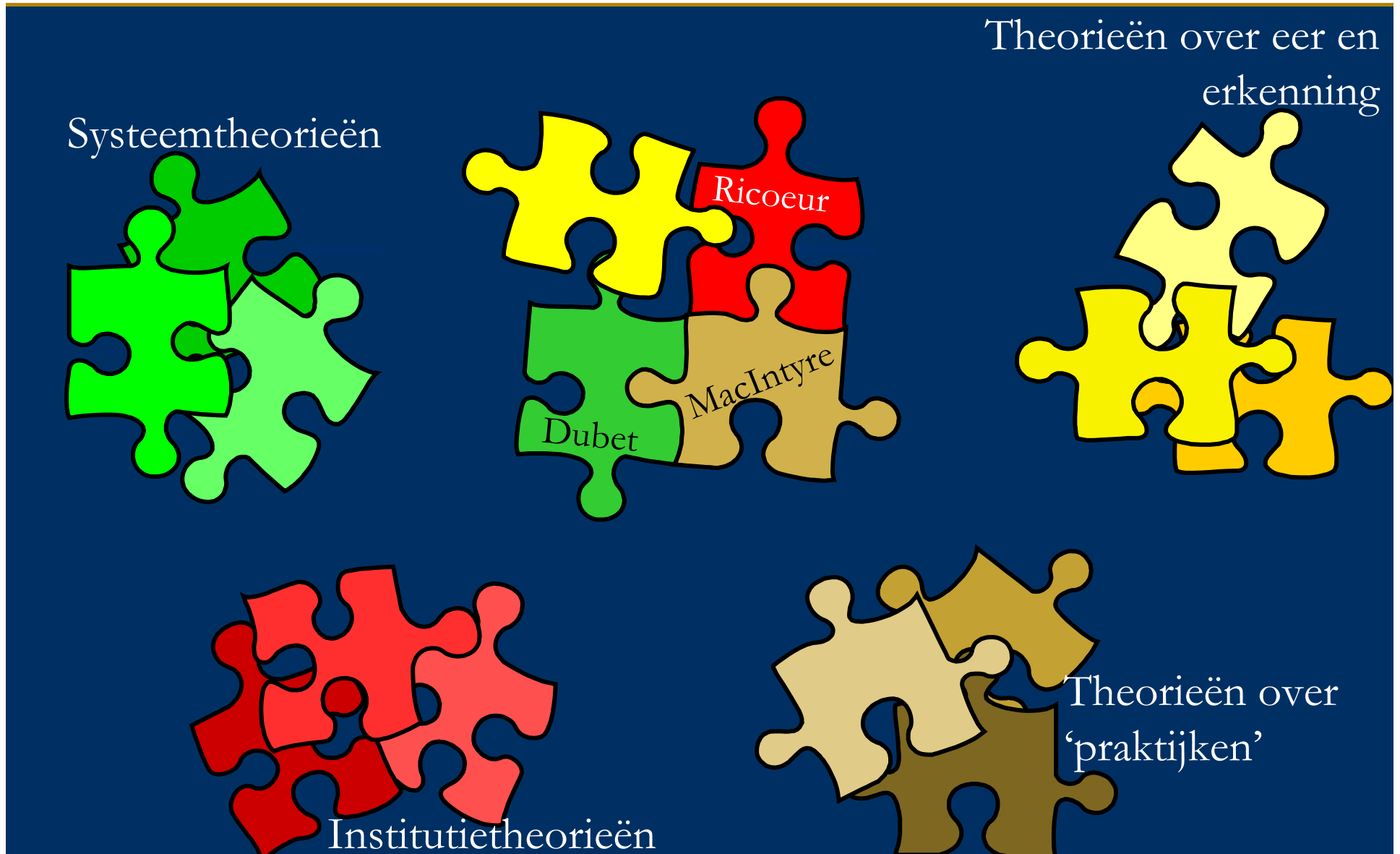
François Dubet, *Le déclin de l'institution*:

1. “Institutionele programma’s”: de institutie als een repertoire.
2. Ander werk (moeten) doen maakt andere beroepsbeoefenaren:
‘weg van het bed’ produceert een andere verpleegkundige.
3. De verpleegkundige ... als ‘bundel van gewenste functies’.

Opvoeren van de functionaliteit? Dan wordt de institutie verder vergruisd...

- Meer functionaliteit?
 - > *Meer forum om bij de substantie van de zorgpraktijken stil te staan.*
- Het verschil tussen discretionaire ruimte en systemische ruimte:
 - > *Anders gaat praktische wijsheid naar de knoppen.*
- Het systemische in beheer nemen:
 - > *Anders geen goede zorg.*

Onderzoekslijn *Care and Contested Coherence*

De Tilburgse zorgethici gaan graag contact aan
met mensen en instellingen
die geven om heldere ideeën over goede zorg,
ook via het web: www.zorgethiek.nu

Muzikaal intermezzo

Voor u spelen:

Noortje Krämer, *piano*

Ien Bouwmans, *zang*

Tilburg 24 oktober 2008

Over de verdringing van praktijkkennis

Andries Baart

Praktijkillustratie *vervolg*

We kijken naar een tweede filmfragment:
dokter Douma en Mevrouw Richters

Introductie

De nieuwe leeropdracht per 1-1-2007:
Presentie en zorg

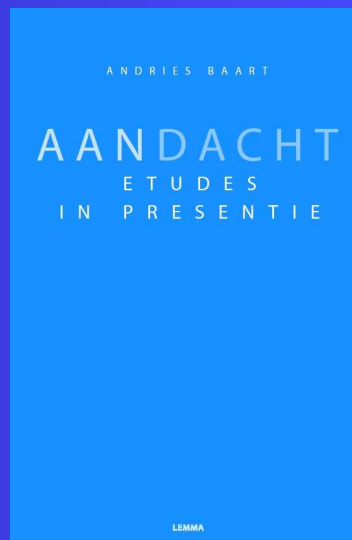
Introductie

Onze zorgopvatting:

*hoogwaardige bekommernis die zijn vorm, inhoud en lading
moet vinden in de relatie met de zorgbehoefte*

Presentie

Menslievendheid

Strijd om geldigheid

Er is een gevecht gaande om de geldigheid van kennis

De tegenstelling in de notendop:

Geldige kennis t.b.v. zorg geven is

Zuiver

Expliciet

Codificeerbaar

Overdraagbaar

Smalle rationaliteit

Strijd om geldigheid

Er is een gevecht gaande om de geldigheid van kennis

De tegenstelling in de notendop:

Geldige kennis t.b.v. zorg geven is

Zuiver

Expliciet

Codificeerbaar

Overdraagbaar

Smalle rationaliteit

Groezelig

Uit vele bronnen

Deels impliciet

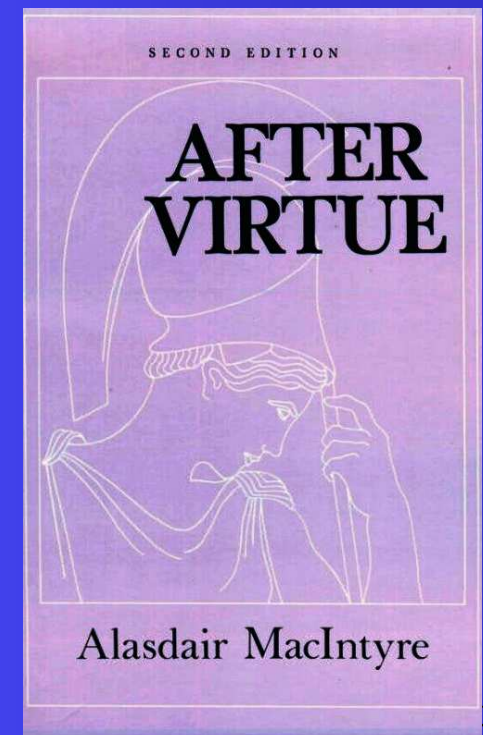
Contextueel

Meerdere kennismodi

Van handelen → praktijken

- Zorg is meer dan bundel handelingen of verrichtingen
- Praktijken zetten voorop:
 - *Complexiteit*
 - *Samenhang en bestemming*
 - *Stichtingsregels*
- Aansluiting bij MacIntyre

Verder dan MacIntyre

Drie punten waarop we verder willen dan de praktijkopvatting van MacIntyre

MacIntyre's kenmerk	Maar ook	Dit kenmerk
Complex	→	Emergent

Verder dan MacIntyre

Drie punten waarop we verder willen dan de praktijkopvatting van MacIntyre

MacIntyre's kenmerk	Maar ook	Dit kenmerk
Complex	→	Emergent
Innerlijke bestemming (goederen)	→	Vrijheid van beoefening

Verder dan MacIntyre

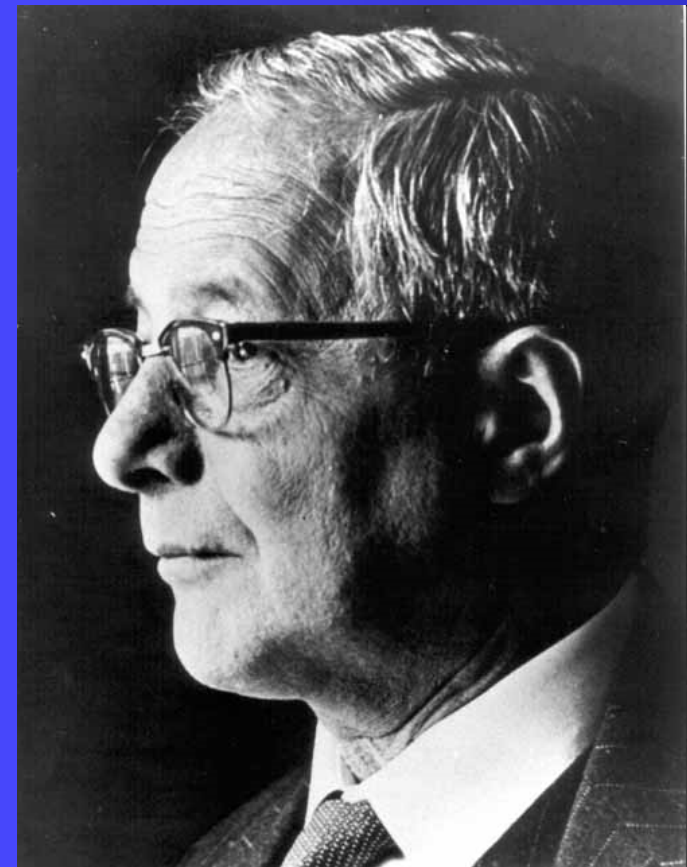
Drie punten waarop we verder willen dan de praktijkopvatting van MacIntyre

MacIntyre's kenmerk	Maar ook	Dit kenmerk
Complex	→	Emergent
Innerlijke bestemming (goederen)	→	Vrijheid van beoefening
Coherent	→	Eigen logica bekommernis

Taciete kennis

Michael Polanyi over
stilzwijgende, impliciete
kennis, ook in de
wetenschap.

MICHAEL POLANYI

Personal Knowledge

*Towards a
Post-Critical Philosophy*

*A chemist and philosopher
attempts to bridge the gap between
fact and value, science and humanity*

THE TACIT DIMENSION

MICHAEL POLANYI

GLoucester, MASS.
PETER SMITH
1983

Knowing
and
Being

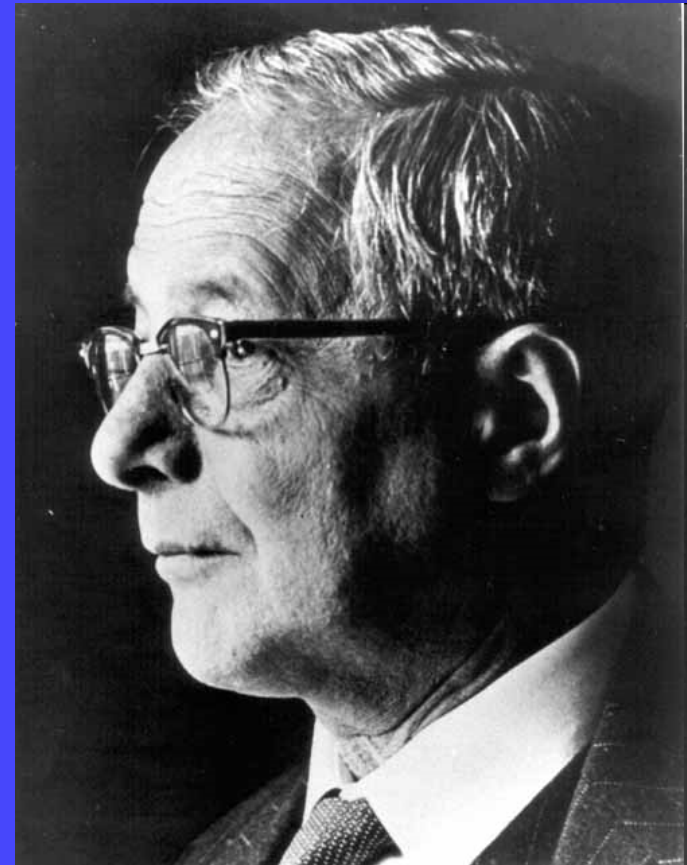
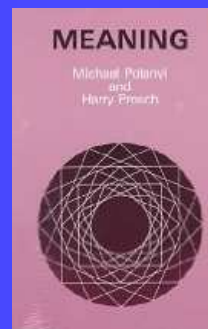
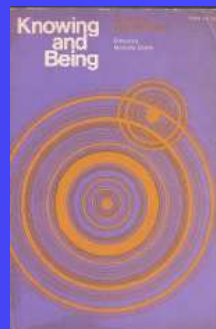
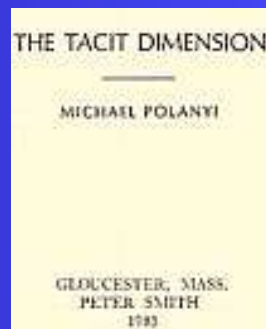
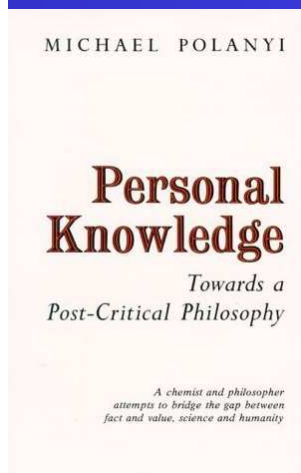
MEANING

Michael Polanyi
and
Harry Prosch

Taciete kennis

Michael Polanyi over
stilzwijgende, impliciete
kennis, ook in de
wetenschap.

- De verwondering over het kunnen van anderen
- Een voorbeeld: kunnen fietsen

Taciete kennis

Twee uitwerkingen

1. Taciete kennis en aandacht geven resp. patronen herkennen

Taciete kennis

Twee uitwerkingen

1. Taciete kennis en aandacht geven resp. patronen herkennen

→ *Over de vrijheid van ambachtelijke aandacht*

Taciete kennis

Twee uitwerkingen

1. Taciete kennis en aandacht geven resp.
patronen herkennen

→ *Over de vrijheid van ambachtelijke aandacht*

2. Taciete kennis en problemen oplossen resp.
weten waar je het zoeken moet

Taciete kennis

Twee uitwerkingen

1. Taciete kennis en aandacht geven resp.
patronen herkennen

→ *Over de vrijheid van ambachtelijke aandacht*

2. Taciete kennis en problemen oplossen resp.
weten waar je het zoeken moet

→ *Over intuïtie, aanvoelen en verbeelding*

Taciete kennis

Twee uitwerkingen

1. Taciete kennis en aandacht geven resp.
patronen herkennen

→ *Over de vrijheid van ambachtelijke aandacht*

2. Taciete kennis en problemen oplossen resp.
weten waar je het zoeken moet

→ *Over intuïtie, aanvoelen en verbeelding*

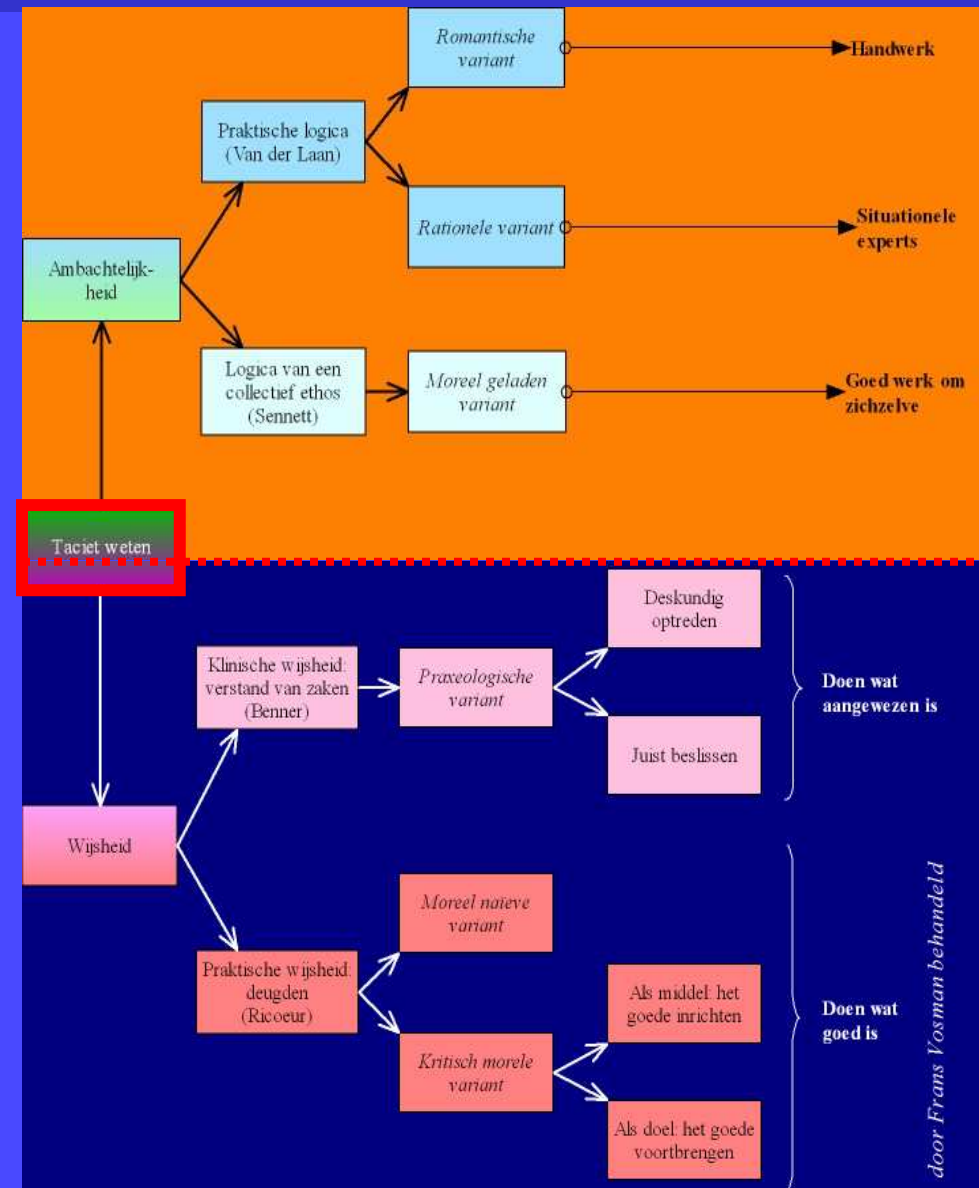
3. Een waarschuwing

Ambachtelijkheid en wijsheid

Taciet weten vertaalt zich in twee praktische uitwerkingen:

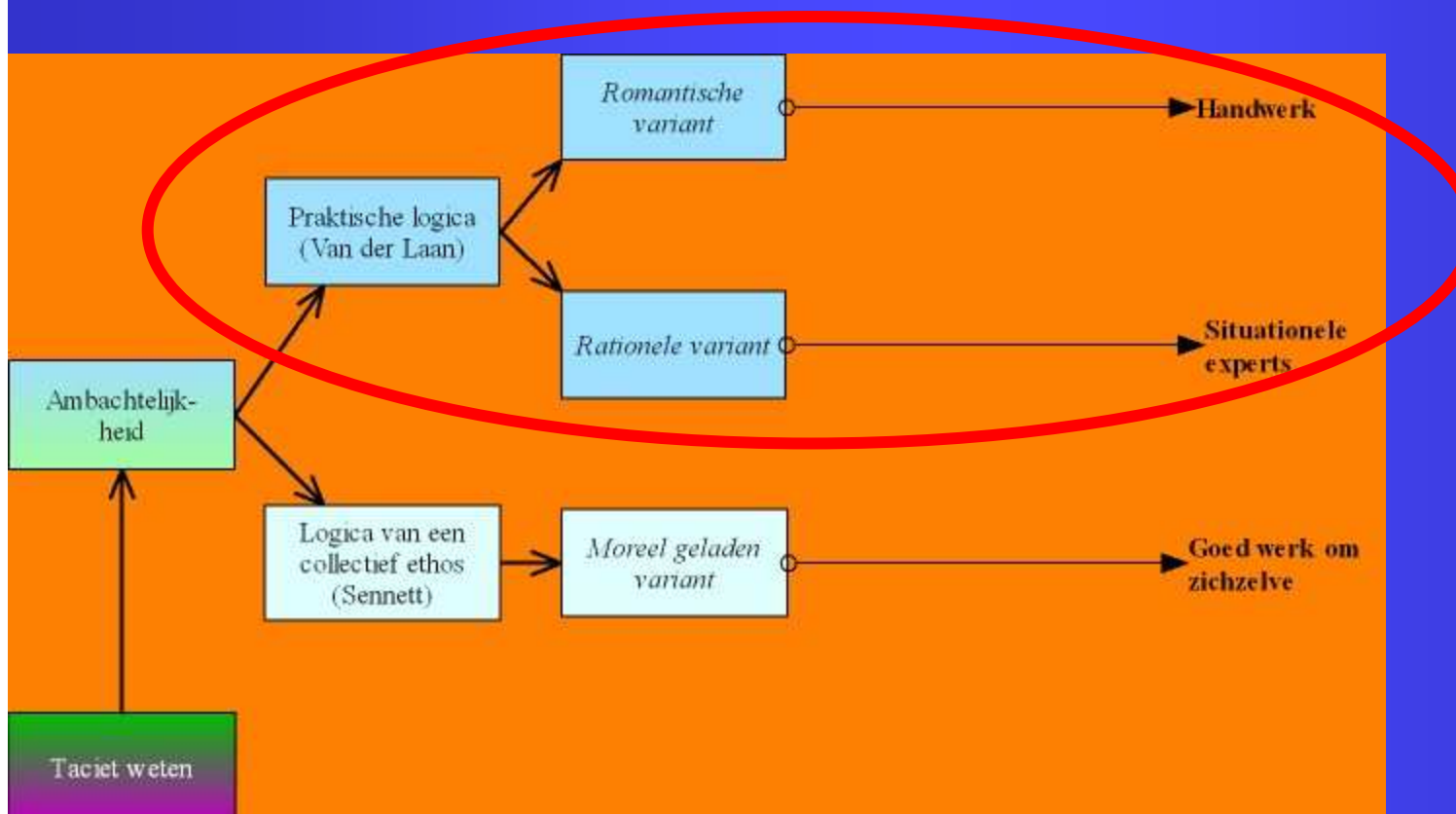
- ambachtelijkheid
- wijsheid

Ambachtelijkheid

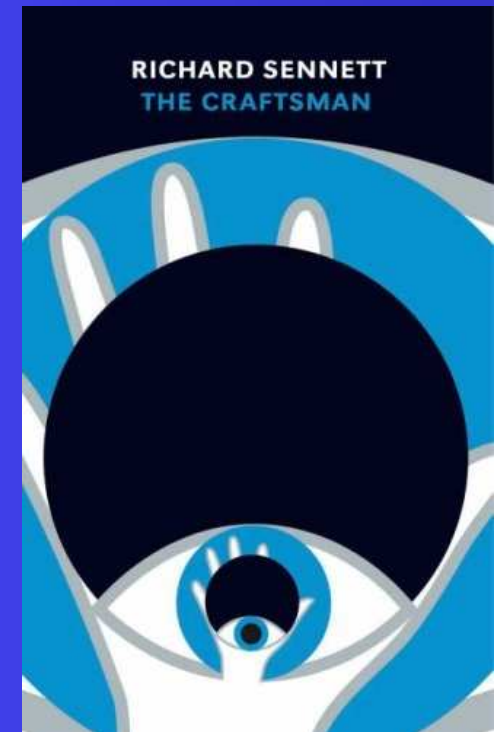
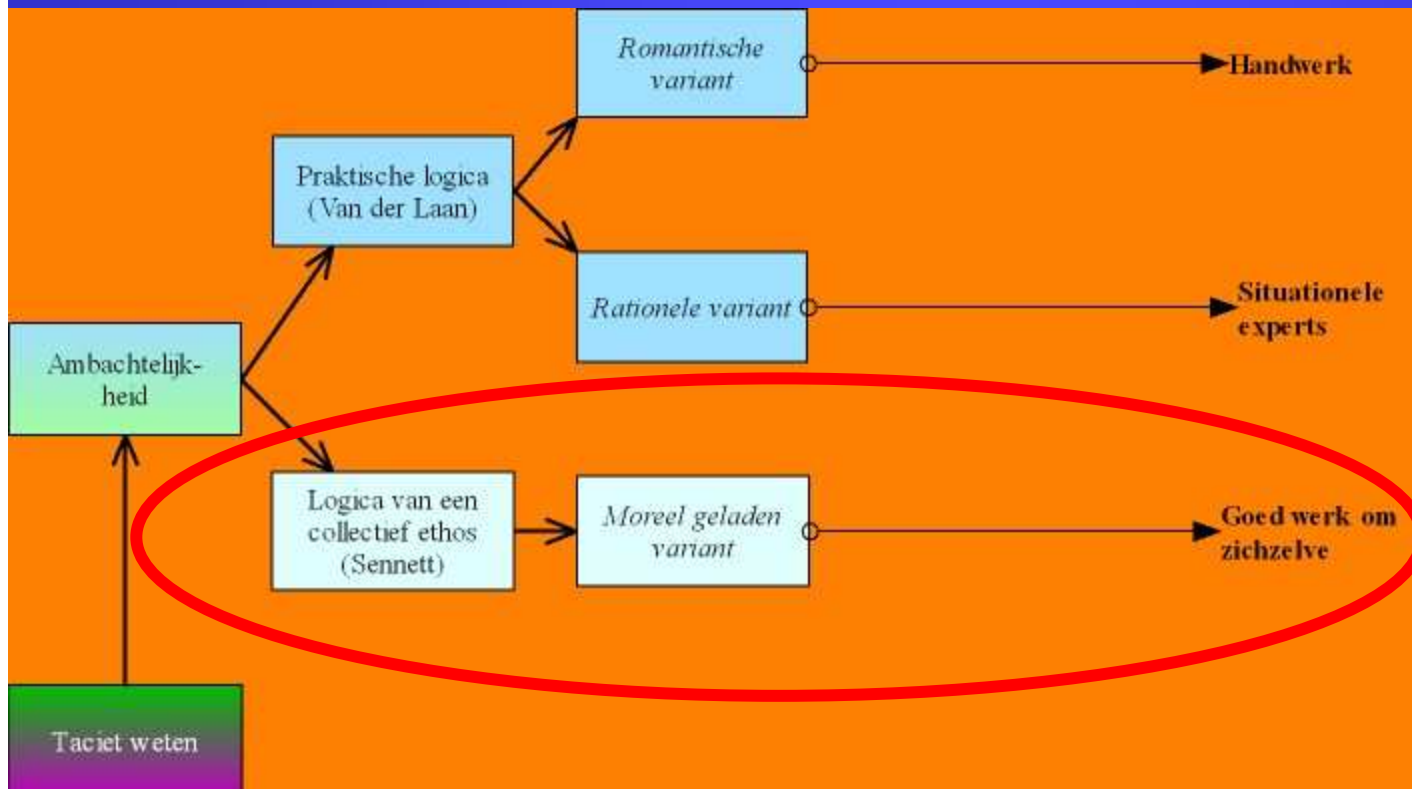
Opvatting van Van der Laan: de belichaming

Ambachtelijkheid

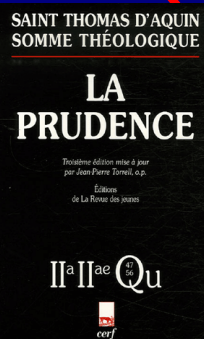
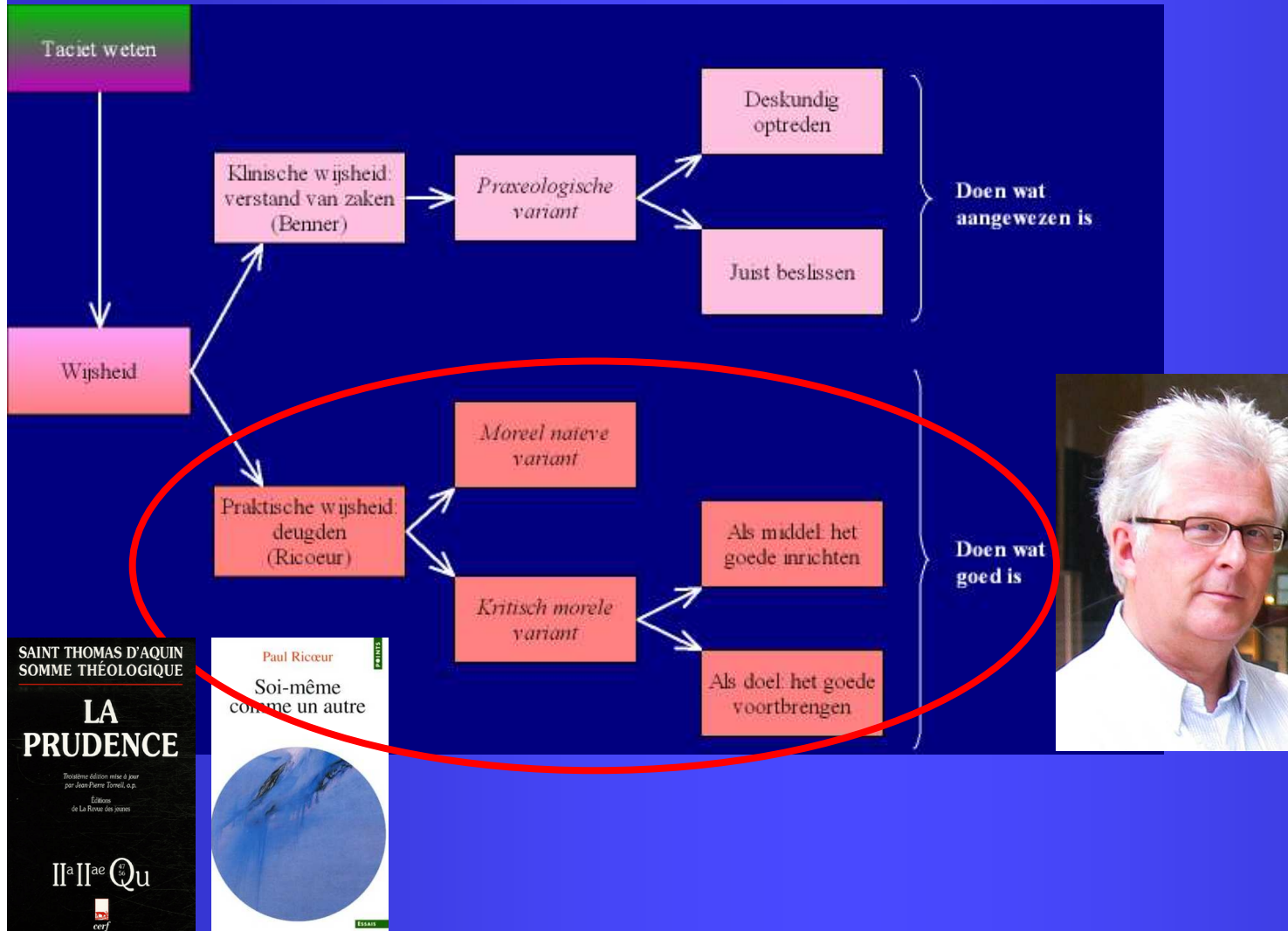
Opvatting van Sennett: sociaal ethos

Praktische wijsheid

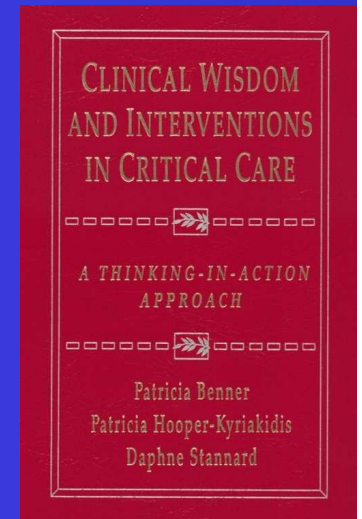
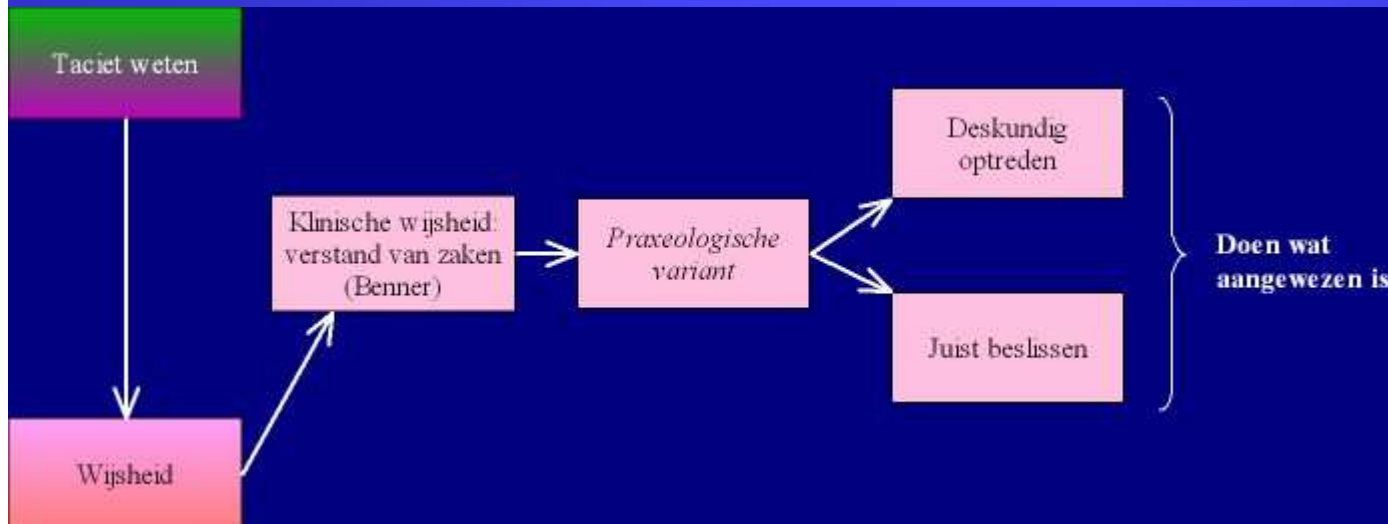
Uitwerking praktische wijsheid door Frans Vosman

Vakmatige wijsheid

Uitwerking vakmatige wijsheid:

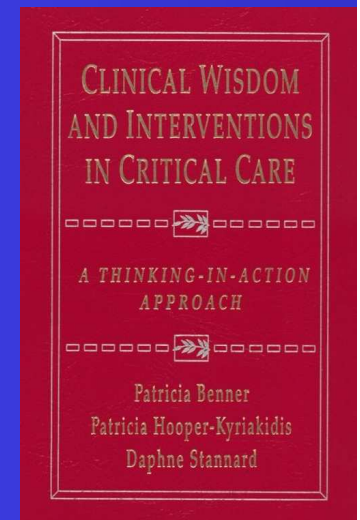
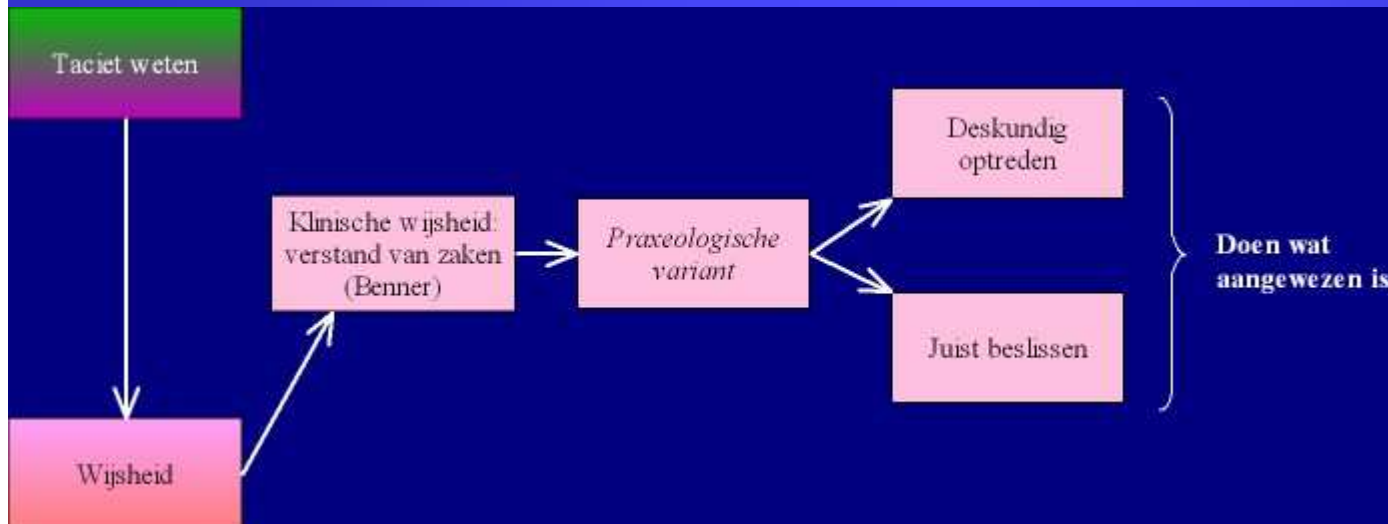

- De noodzaak van wijsheid

Vakmatige wijsheid

Uitwerking vakmatige wijsheid:

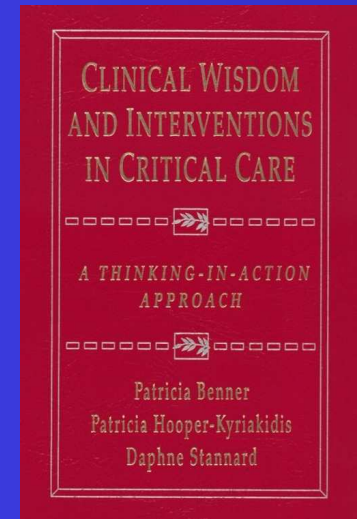
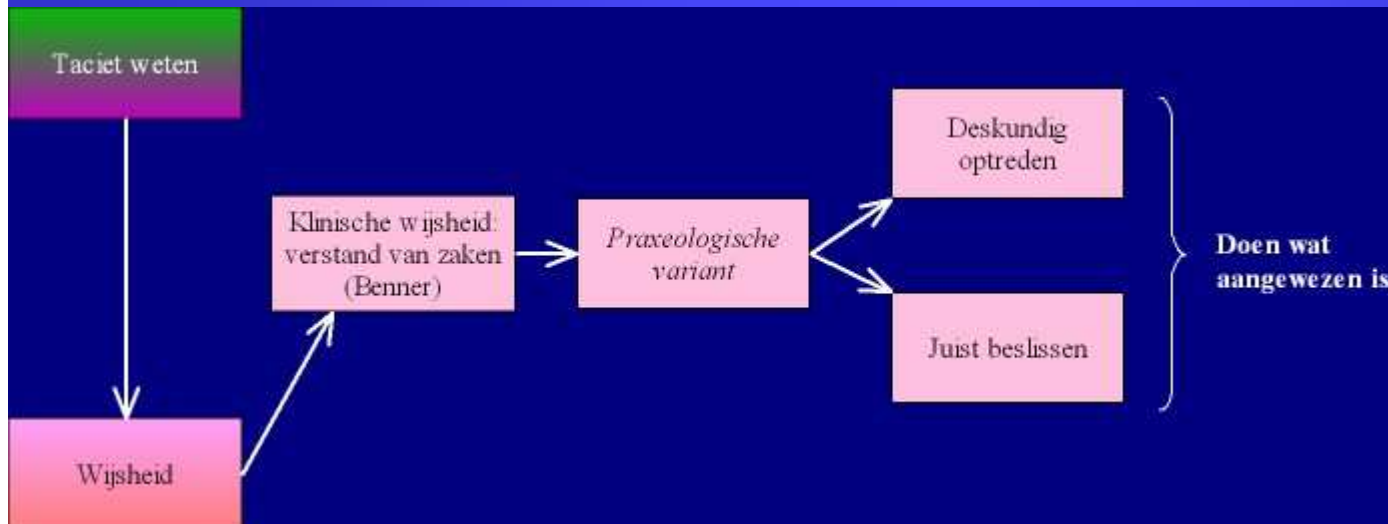

- De noodzaak van wijsheid
- Vakmatige wijsheid vormt zich *in* de praktijk

Vakmatige wijsheid

Uitwerking vakmatige wijsheid:

- De noodzaak van wijsheid
- Vakmatige wijsheid vormt zich *in* de praktijk
- Vakmatige wijsheid steunt op deugden

Vakmatige wijsheid

Conclusie:

1. Als je *vakmatige wijsheid* onderzoekt en uitkooft vind je in elk geval ook *praktische wijsheid*

Vakmatige wijsheid

Conclusie:

1. Als je *vakmatige wijsheid* onderzoekt en uitkooft vind je in elk geval ook *praktische wijsheid*
2. Evidence-based kennis verdringt momenteel relevant taciet weten en daarmee *wisdom-based care*.

Vakmatige wijsheid

Conclusie:

1. Als je *vakmatige wijsheid* onderzoekt en uitkooft vind je in elk geval ook *praktische wijsheid*
2. Evidence-based kennis verdringt momenteel relevant taciet weten en daarmee *wisdom-based care*.

Zie hier twee centrale ingangen tot ons onderzoek van de komende jaren

Terug naar de film

1. Zorg als het stichten en beheren van een praktijk
2. Zorg op basis van vakmatige en praktische wijsheid

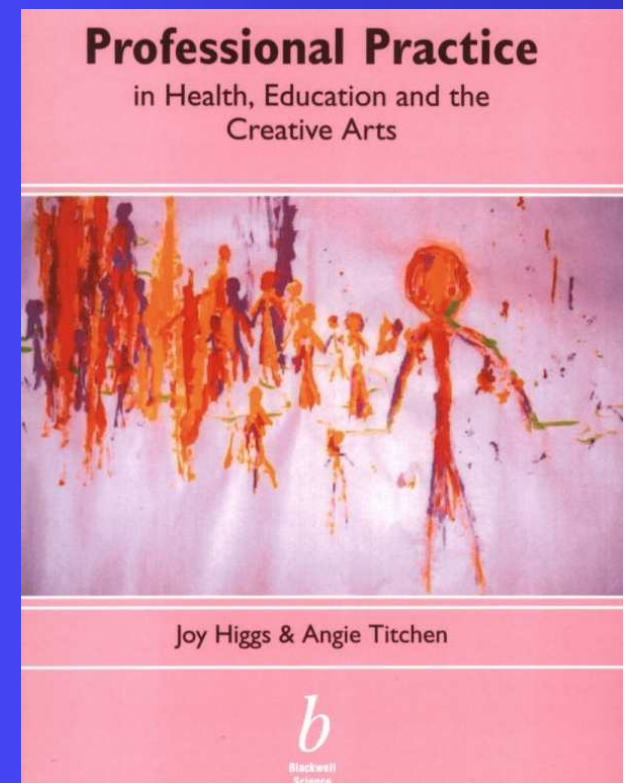
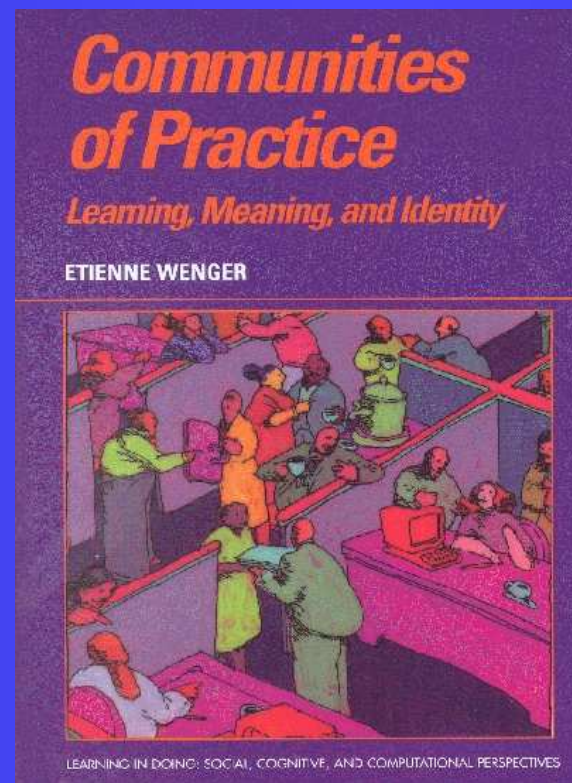
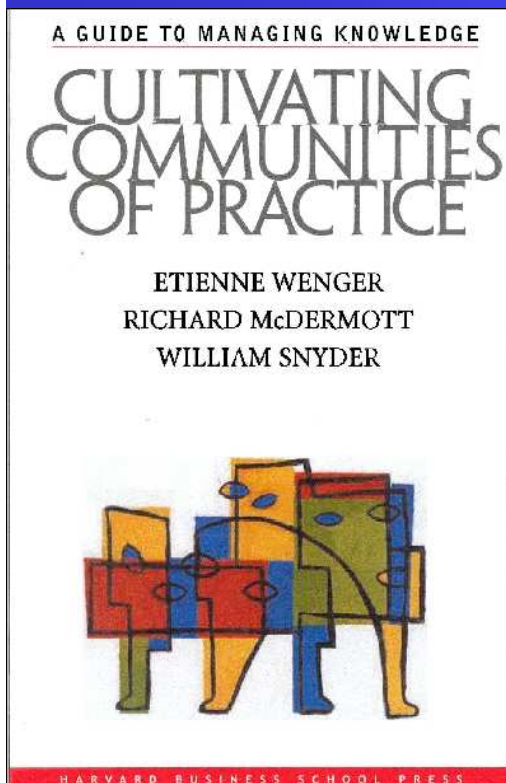

Onderzoek doen

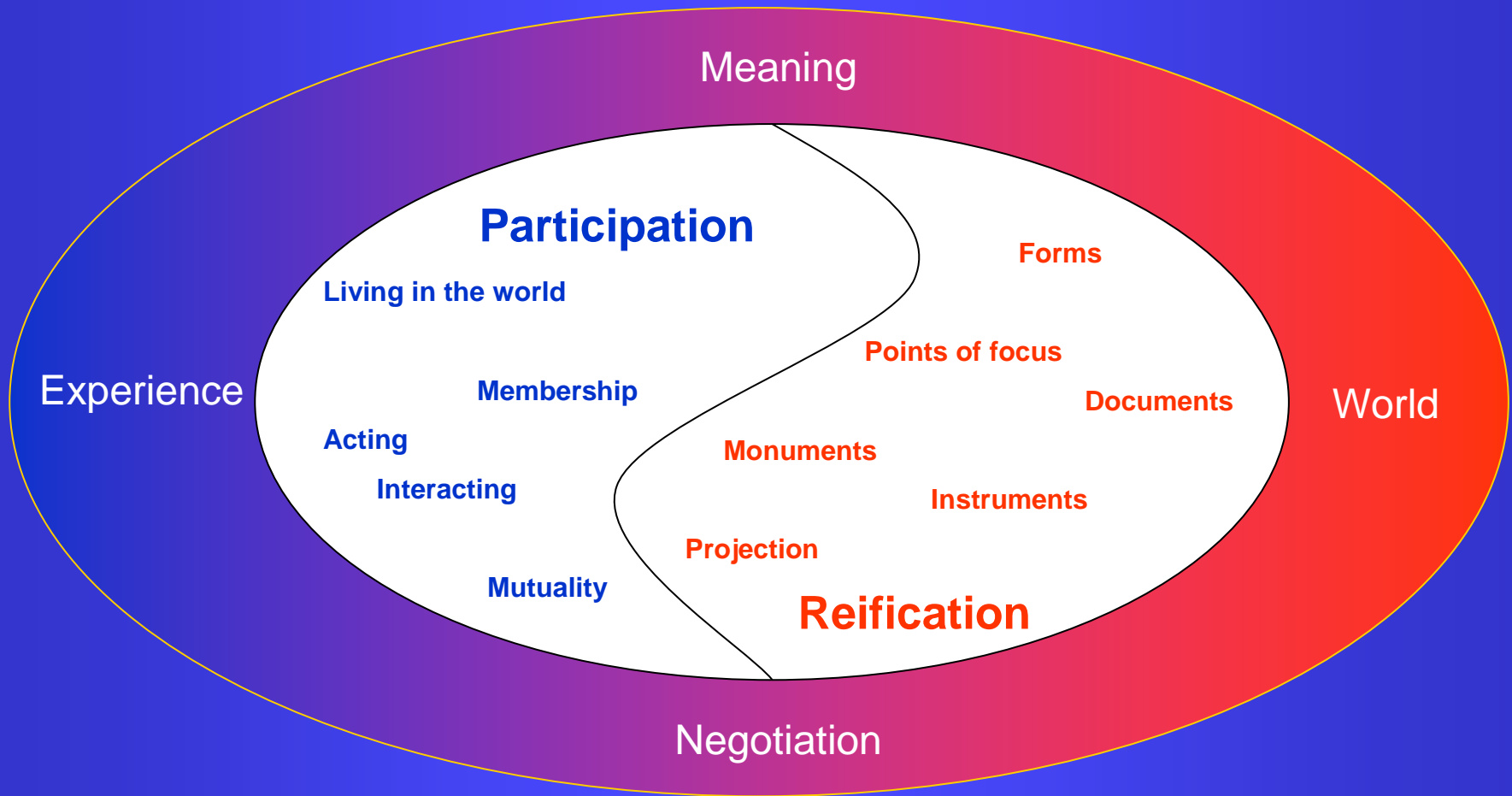
Uitzieden van praktische wijsheid

- Leergemeenschappen (*communities of practice*)

Community of Practice

Onderzoek doen

Uitzieden van praktische wijsheid

- Leergemeenschappen (*communities of practice*)
- Velerlei soorten van gedegen en hoogwaardig empirisch kwalitatief onderzoek

Onderzoek doen

Uitzieden van praktische wijsheid

- Leergemeenschappen (*communities of practice*)
- Velerlei soorten van gedegen en hoogwaardig empirisch kwalitatief onderzoek

Op weg naar aannemelijke zorg

Woord van dank

De grondlegger van de Katholieke Universiteit Brabant (tegenwoordig Universiteit van Tilburg),
Prof. dr. M.J.H. Cobbenhage (foto: UvT, Tilburg)

Slot

Voor ieder is zodadelijk een boekje (niet meerdere) met de uitgebreide tekst van deze rede beschikbaar in foyer voor deze zaal.

Films en PowerPoint staan op
www.zorgethiek.nu

